





# הדרך היומית

מסכת בבא בתרא דף קי - דף קיא

כב כסלו - כג כסלו התש"ע

## דף קיא ע"א

(א) גמ', ותנא קמא לא דריש דיו והא דיו דאורייתא הוא. הקשה הרש"ש, מדוע בעינן דיו, הא בלא דיו נמי לא מצינן למילף דהבן יירש לפני הבת, דאין הקל וחומר אלא שיהיה שווה לבת, אבל לא עדיף עליה.

(ב) תוס' ד"ה קל וחומר לשכינה י"ד, בתוה"ד, ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד. ביאר המהרש"א, דלא ניחא להו לפרש דמשום מלך וכהן גדול יהיה עונשה ז' לכל אחד. משום, דאם כן, לא בעינן למילף מקל וחומר, דמן הדין צריך להיות כך.

(ג) תוס' בא"ד, ורבינו חיים כהן מפרש קל וחומר לשכינה יותר מעט מז' וכו'. והרמב"ן כתב, שכן הדרך בכל מקום לכפול, וכדאיתא במכילתא דרבי ישמעאל (משפטים - מסכתא דנויקין פרשה א) אם עבד עברי עובד שש, קל וחומר עבד גר שיעבוד שנים עשרה.

(ד) גמ', ושאני הכא דאמר קרא ממוטות מקיש מטה האם למטה האב. הקשה הרש"ש, דמשמע דעדיין ילפינן דבן יורש אמו מקל וחומר, ומהקישא נילף דבן קודם בירושת אמו. ומדוע לא נילף מההיקש לחוד, דבן יורש אמו כאביו, וכן דקודם לבת.

(ה) תוס' ד"ה מקיש מטה האם למטה האב, בתוה"ד, ואין נראה לרשב"א דהא מכח דאבואה דאם לא ירית אלא על ידי משמוש דנפלו לפני האם והוא יורש את אמו. ביאר הרש"ש, דאף דמבואר לקמן (קנט.), דנכד יכול לירש מכח אבואה דאבא, בלי דין משמוש. מכל מקום סבירא ליה לרשב"א דהני מילי כשיורש אבואה דאבא, אבל כשיורש אבואה דאימיה אינו יורש אלא מכח משמוש, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה.

(ו) בא"ד, ומיהו ההוא דואם אין לו בת איצטריך טובא דלא הוה ידעינן שהיה בן הבת יורש כלל. ובריטב"א כתב, דיש מקשין, אמאי לא נילף דבן יורש אמו, מדכתיב (במדבר כז ט) "ואם אין לו בת" עיין עליו, לרבות בן הבת, וכדדרשינן לקמן (קטו). ותירץ, דעדיפא למילף מקרא דמטות, דשמעינן מיניה שהבן קודם לבת, מדהוקש מטה האם למטה הבת. ועוד, דאי מהתם הוה אמינא דלאו משום משמוש נחלה יורשין אמן, אלא דין הכתוב הוא שיורשין את הזקן יוצאי יריכו ויירש זרעו.

(ז) בא"ד, שם. הקשה הקובץ שעורים (אות שמא), לשיטת הרשב"א, דאין יורש אבואה דאימיה אלא מכח משמוש, אחרי דידעינן דבן קודם לבת בנכסי האם, אמאי איצטריך קרא דבן קודם בנכסי אבואה דאימיה. ואי נימא דאין ללמוד ירושה על ידי משמוש מירושא רגילה, אם כן מה הקשו תוס', הרי אי אפשר ללמוד ירושה ראשונה מדין משמוש, כי היכי דלא ילפינן ירושה הבאה מכח משמוש מירושא רגילה, ולא צריך לתירוץ הרשב"א.

(ח) בא"ד, בתוה"ד, והא דדרשינן נמי מוירש אותה להקיש ירושה שניה לראשונה הוה מוקמינן בבת הבן. והמהרש"א גרס בבן הבת, וביאר הרש"ש, דהכל חדא, דכונת התוס' דבן הבן קודם לבת הבן, אבל בן הבת לא הוה ידעינן דירוש כלל, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה.

(ט) בא"ד, (הנמשך לעמוד ב'), ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בשני לאוין. ביאר המהרש"א, דלמאן דלית ליה ירושת הבעל אלא מדכתיב לא תסוב ב' פעמים, איצטריך שפיר לא תסוב ב' פעמים, א. ללאו דהסבת הבן. וב. ללאו בהסבת הבעל, דאי לאו הכי לא ידעינן כלל ירושת הבעל. אבל למאן דדריש ירושת הבעל משארו, על כרחך הוה ידעינן על ידי לאו אחד הסבת הבן והבעל, ולא איצטריך אלא לעבור בב' לאוין. והקשה הרש"ש, דגם למאן דילפינן ירושת הבעל מלאו דהסבה, בודאי תעבור האשה על ידי שתנשא לאחד שיגרום הסבת נחלה בב' לאוין, דהלאו אינו אלא שלא תיסב נחלה על ידי נשואיה, יהיה מי שיהיה. ועל כרחך, דכונת התוס' אינה, אלא, דלמאן

יתי דלמאן דאמר כסדרן כתיבי האי קרא אינו להורות לנו סדר הנחלות. ותירץ, שלא חש לתרצה דאינה קושיא כל כך, דלא רצה רב פפא לשנות מסדר הפרשה, דלא כתוב בפירוש בקרא דהבן קודם, אלא דהיכא דליכא בן, הבת יורשת.

## דף קי ע"ב

(יב) גמ', ואלא מאן לירות אטו בר קשא דמתא לירות. ביאר הריטב"א, דכל שאר קרובים לגבי בן ובת כבר קשא דמתא נינהו. [ומבואר מדבריו דקרוב מאוחר במקום מוקדם אין לו שם יורש כלל, ועיין בקובץ הערות (יבמות סימן מ סק"ז ח"י)].

(יג) גמ', רב אחא בר יעקב אמר מהכא למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו. ביאר בעליות רבינו יונה, דליכא למימר דהכי קאמרינן, לפי שאין לו בן אנו מבקשים כל הנחלה, הא יש לו בן לא היינו שואלות כי אם חצי. כי מה להם לאמר דבר זה, הרי אם היה להם פשוט שיורשות עם הבן, כל שכן שיורשות את הכל אם אין בן, אלא ודאי דאמרו למה נגרע מפני שאין להם בן, דאם היה לו בן היה יורש הכל.

(יד) גמ', ומאי קורבא דבן מבת שכן קם תחת אביו וליעדה אחוזה. הקשה הפני שלמה, למה לא נוכיח שבן קרוב מבת, מהא דקם תחת אביו בעבד עברי, מה שאין בן בת.

(טו) גמ', יעדה בת לאו בת יעדה היא. דהיינו, דהא דאין בת קמה ליעוד אינה הוכחה דהבן קרוב טפי מבת. והקשה בעליות דרבינו יונה (לעיל קט.), דאם כן, מאי סברה דגמ' (שם), דאב יקודם לירש הבת, אף דאינו קודם לבן, ומשום דבן קם תחת אביו ליעוד ובת אינה קמה, [וכן כתב רשב"ם שם ד"ה מלמד]. ותירץ, דהתם הגמ' מוכיחה שבן יותר קרוב מאביו, משום דקם תחת אביו ליעוד, מה שאין כן אב אינו קם תחת בנו ליעוד. אבל הכא דבעינן להוכיח דבן קרוב טפי מבת, דחינן, דאפשר דכהדדי נינהו והא דלא קמה ליעוד משום דאינה בת יעוד.

(טז) גמ', אלא מעתה למען ירבו ימיכם וימי בניכם הכי נמי בניכם ולא בנותיכם. פירש הריטב"א, דהתם ודאי ליכא למימר הכי, דהא גבי מזוזה קאי, שהנשים חייבות בה, וכדאיתא ביומא (יא:). אמר קרא למען ירבו ימיכם וימי בניכם "הני בעו חיי והני לא בעו חיי".

(יז) גמ', ממשפחתו וירש אותה כתיב, משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה. והיינו, כדדרשה הגמ' לעיל (קט:), מגורה שוה ד"ממשפחותם לבית אבותם", דכל היכא דכתיב משפחה היינו משפחת אב דווקא. והקשה לפי זה הלחם משנה (פ"א מנחלות ה"ב) על דברי הרמב"ם (שם), דכתב דהא דאין האם יורשת בנה לא הוה אלא מדברי קבלה. ותירץ באביו עזרי (שם), דכל דברי הגמ' הכא הוא ללמוד אמאי אחין מן האם אינם יורשים, אבל ליכא למילף מהא, דאין האם יורשת בנה, דאף דאין משפחת אם קרויה משפחה, מכל מקום איכא למילף ירושת האם מהא דבן יורש את אמו, ולכך כתב הרמב"ם דהא דאין האם יורשת הוה מדברי קבלה, דהיינו חלבה למשה מסיני.

(יח) גמ', וכי איתמר דרבה לענין יבום איתמר. וכתב הריטב"א, דמכל מקום נקטה הכא, לרווחה, דאפילו לא כתיב ממשפחתו, מהכא שמעינן ליה.

(יט) תוס' ד"ה האיש את אמו, מנא הני מילי, בסוה"ד, ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן. הקשה בקובץ שעורים (אות שכג), למה לא ביארו התוס' בפשטות דצריך למילף שבן יורש את אמו, משום דמשפחת האם אינה קרויה משפחה, ולא דמי לירושת אחותו או בתו דהוה משפחת אם.



ירושת הבעל דאורייתא), הא בשעת נשואין לא ידעינן אי יירש הבעל או הבן. והוכיח **הקובץ שעורים** (אות שכה) מדבריו, דסבירא ליה דהעבירה חלה בשעת הירושה. וכתב, דמדברי הרשב"ם דידן נראה דהעבירה חלה מיד בשעת הנשואין, אי נימא דבהסיבת הבעל דיבר הכתוב. ואם בהסבת הבן דיבר הכתוב, צריך לומר דלא תעבור בשעת הנשואין, אלא בשעת ביאה, דאז ראויה להתעבר. **ובשעורי רבי שמואל** (אות טו), הוכיח מדברי הרשב"ם **לקמן** (קיב): **ד"ה אי הכי**, דגם אם העבירה היא הסיבת הבן, האיסור הוא במעשה הנשואין. ועיין **ברמב"ן** בפירושו התורה (**במדבר לו, ז**), שכתב, שאם האשה תינשא לשבט אחר באיסור, ואחר כך ירשה נחלה, כשהיא מתה, אין בעלה ובנה יורשים אותה, וכונת הכתוב הוא דבאמת לא תיסוב נחלה.

**ג גמ', שם**. עיין באות הקודמת קושיית **התוס' הרא"ש**. והקשה הגידולי **שמואל**, דעדיפא מינה הוי ליה לאקשווי, דלא ידעינן כלל בשעת נשואין אם תיסב נחלה, דדילמא ימות הבעל לפני אביה ובלי שתלד, ובשעה שתירש לא תסוב נחלה.

**ד תוס' ד"ה וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין**, תימא הא היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאוי יתירה. **ובשיטה מקובצת** כתב בשם **תוס' הרא"ש**, דהכא מוקמינן בלאוי יתירי, קודם שנידרוש ירושה שאינה מחמת קורבה שלא מצינו כמותה. וכן כתב **הריטב"א**.

**ה רשב"ם ד"ה וכי תימא אלעזר, בתוה"ד**, אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא דאיכא למיפרך דיו. הקשה **הרש"ש**, דעל ירושת בן כמו בת, הקל וחומר אינו מופרך, ולא אמרינן דיו אלא שלא יירש קודם הבת. ועוד, לפי זה מאי קאמר "אם כן תרי קראי למה ליי", נימא דאיך קרא אתא להקדים בן לבת.

**ו גמ', דאם כן נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו**. הקשה **המשנה למלך** (פי"א משמיטה ה"א), דמשמע דלולי שהיה נמצא צדיק קבור בשדה שאינה שלו, היינו יכולים לומר דפנחס קנה השדה. והרי מבואר **בירושלמי** (גיטין פ"ד ה"ט, דף מה טור ב), שהקונה שדה בזמן שהיובל נוהג אינו רשאי לחפור ולקלקלה, שנאמר ביובל "ושב אל אחוזתו" ומשום הכי לא היה יכול לחפור קבר. ותירץ, דהוה מצי לאוקמא, שקיבל רשות מהבעלים לעשות בו קבר. ועיין עוד **במנחת חינוך** (מצוה שלט אות יח), ו**בחזון איש** (אבן העזר סימן עד סוף סקט"ו). בישוב הקושיא.

**ז גמ', שם**. הקשה **בקצות החושן** (סימן קיז סק"ב), הרי קבר אסור בהנאה, ומבואר **בגיטין** (מ: **תוס' ד"ה הקדש**, דאם הקדיש שדה בקדושת הגוף אינו חוזר ביובל, ואם כן מאי קושית הגמ', הא אדרבא כיון שעשאו קבר לא יחזור לבעלים ביובל. ותירץ, שדווקא בנין שנבנה על הקבר אסור בהנאה אבל קרקע הקבר מותר, כדאיתא **בסנהדרין** (מז:). **והמנחת חינוך** (מצוה שמא אות טז), הוכיח מגמ' דידן לשיטת **הראב"ד** (פ"ז מבית הבחירה הי"ג), דאסור לקבור מת בעיר חומה, דאם כדברי **הרמב"ם** (שם) דשרי, מאי קושית הגמ', הא אפשר לאוקמיה דפנחס קנה שדה זו בעיר חומה ולא פדהו בעליו בשנה ראשונה, ונחלטה בידו לצמיתות, ויוכל לקבור מתו.

**ח רשב"ם ד"ה משדה חרמים, בתוה"ד**, אי נמי ההוא דכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' וכו'. הקשה **הריטב"א**, הרי בימי פנחס לא התחילו למנות שמיטין ויובלות עד אחר כיבוש וחילוק. ולכך ביאר כביאור ראשון של הרשב"ם, שהחרים אדם נכסיו, ודינם דמתחלקים לבני המשמר.

## דף קיב ע"ב

**ט גמ', תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל**. כתב **הקובץ שעורים** (אות שכה), דנראה נפקא מינה בין סיבת הבן לסיבת הבעל, אם אינה ראויה להוליד,

דאמר דילפינן ירושת הבעל משארו לא איצטריך ב' קראי אלא לעבור בב' לאוין, מה שאין כן למאן דאמר דילפינן מחד קראי ירושת הבעל, לא בעינן דווקא לעבור בב' לאוין, אלא למילף נמי ירושת הבעל.

## דף קיא ע"ב

**י גמ', גוד לית דין צבי למילף**. ופירש **רשב"ם ד"ה לית**, דהקשה קושיא שאינה צריכה, דדבר קל הוא לתרץ. וכתב **הקובץ שעורים** (אות שכד), דאין נראה לאמר שחשדו שידע התירוך, דמדהקשה, ודאי לא ידע התירוך, אלא כיון שקל לתרץ, הקפיד על הא דלא ידע התירוך, דעל כרחק דלא למד כדבעי, דיגעת ולא מצאת אל תאמין. וכתב **החפץ חיים** (הלכות לשון הרע כלל ד במ"ח אות ו), דהא דלא היה בדבריו משום לשון הרע, הוא משום דהיה תלמידו, וכתב **החוות יאיר** (סימן קנב), דמותר לרב להוכיח תלמידיו אפילו בדברים קשים כדי לזרום שיעיינו וישגיחו וישמרו מן הטעות והשגיאה.

**יא גמ', יכול אף היא תירשנו**. הקשה **הקובץ שעורים** (**קדושין** אות קלז), איך אפשר לומר כן, הא איתקש מיתה לגרושין, וכיון שמיתת בעלה מתירתה, הוה כנתגרשה ממנו, והיאך תירשנו. ותירץ, על פי דברי **שו"ת הרשב"א** (ח"א סימן קכה) הובא **בקצות החושן** (סימן רנב סק"א), דירושה הויה עם גמר המיתה, ובזמן זה עדיין אינה מגורשת.

**יב תוס' ד"ה לו משפט הבכורה**, השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הנך קראי דלעיל וכו'. וכן פירש **הרשב"ם ד"ה לו**. מיהו **הריטב"א** כתב, דהשתא תלתא מיעוטי כתיבי, חד למעוטי בחור שנשא אלמנה דלא שקיל פי שנים בנכסי האם, וחד למעוטי אלמון שנשא בתולה, וחד למעוטי בחור שנשא בתולה. וכן כתב **היד רמה**.

**יג תוס' ד"ה הוא יורש אותה, בסוה"ד**, ומיהו קשה דאמאי איצטריך כלל מיעוט, דמדקפיד בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה משמע דאינה יורשת אותו. כוונת **התוס'**, דכיון דמצינו בתורה איסור לאשה להסיב הירושה על ידי שתנשא לאחר, ולא מצינו איסור זה באיש, על כרחק דאין האשה יורשת אותו. ותירץ **החוסן ישועות**, דלולי קרא דאין האשה יורשת בעלה היינו אומרים דשפיר יורשת אותה, והא דלא הקפידה תורה שלא ינשא איש אלא לשבטו, הוא משום דלאיש לא היה הסבת ירושה אלא על ידי אשתו, ואינו כל כך שכיח שימות בלא בנים, מה שאין כן לאשה איכא הסבת ירושה בין על ידי בעלה ובין על ידי בניה. **ובחידושי רבי מאיר שמחה** תירץ, דלולי קרא היינו אומרים, דהא דלא הקפידה התורה, משום דהאיש יוכל עדיין להינשא לאשה אחרת, אבל אשה דלא תוכל להינשא לאחר, שפיר הקפידה תורה.

**יד גמ', וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר**. הקשה **הרש"ש**, דהרי פנחס מנוחלי הארץ היה, וכתביב **ביהושע** (פרק כא) שנתנו לבני אהרון י"ג ערים ומגרשיהם, ואם כן קיבל פנחס חלק שלא היה לאלעזר. ואם משום דלא ניתנו ערים אלה לקבורה, וכדמבואר **במכות** (יב.), ועל כרחק דאיירי בעיר אחרת, אם כן למה לא הוכיחה הגמ' מהאי טעמא שקנה אותו, דעל כרחק לא איירי בחלק שקיבל מאלעזר, דערים אלה לא ניתנו לקבורה.

## דף קיב ע"א

**א תוס' ד"ה מנין ליאיר**, תימה לרשב"א אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב. **וביד רמה** כתב, דיאיר נולד בארץ, ולכן אפילו דנתחלקה הארץ לבאי הארץ, מכל מקום לא היה ליאיר שלא היה לשגוב.

**ב גמ', וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין**. ופירש **רשב"ם ד"ה וכי תימא**, ששנה הכתוב כדי להתרות האשה שלא תנשא לשבט אחר, כדי להתחייב מלקות. והקשה **בשיטה מקובצת** בשם **תוס' הרא"ש** (**לקמן** קיב:), היכי מתרינן, (אם



# הדרש היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קיב – דף קיג

כר כסלו – כה כסלו התשע

איצטריך ללמוד מירושת הבן דבעל נוטל בראוי כבמוחזק, והלא אפשר ללמוד מסברא, דמאי שנא ראוי ממוחזק. ומיהו העיר, **דבספרי** (פרשת פנחס), מבואר כדברי הרשב"ם, דנלמד שם מקרא דבן נוטל בראוי כבמוחזק.

(ה) **בא"ד**, שם. הקשה **הרש"ש**, אם כל הא דנלמד דבעל נוטל בראוי הוא מקל וחומר מירושת הבן במוחזק, למה לא נימא דיו, כקושית הגמ' לעיל (קיא.).

(ו) **גמ'**, וכי **תימא דנפלה ליה משדה חרמים**, אמר קרא **בנו נחלה**. ביאר **המהרש"א**, דהא דלא הוכיחה הגמ' לעיל, דאי אפשר שנפלה שדה זה לפנחס משדה חרמים מדכתיב "בנו". משום דברייתא דלעיל בעיא לאוקמי קרא, שזכה פנחס שדה זו על ידי ירושת אשתו, ועל כרחק דלא דייק הך דרשה ד"בנו", דמה היה לאלעזר בנחלת כלתו, ואם כן הכי נמי איכא לאוקמיה בשדה חרמים. מה שאין כן לר"י בר קרחה דהכא, דדייק ליה מהך דרשה ד"בנו", דהיה ראוי אלעזר לירש שדה זו, ליכא לאוקמיה אלא בנחלת אשת אלעזר. ומהאי טעמא נמי לא פריך הכא דאולי נסיב פנחס אשה וירשה, כדפריך גבי יאיר, דאם כן "בנו" למה.

## דף קיג ע"ב

(ז) **תוס' ד"ה מְקִישׁ יְרוּשָׁה רַאשׁוֹנָה**, בתוה"ד, דאם כן מירושת שניה לא שמעינן דבני אחות קודמים לבנות אחות. ביאר **המהרש"א**, דכיון דבני אחות לא ירתי אלא על ידי משמוש אמם, אי אפשר ללמוד מירושת אחין דירשנים בלי דין משמוש, כמו בן מאב, אבל מבן הבן ובת הבן שירשנים מדין משמוש, שפיר אפשר ללמוד בני אחות, דשניהם על ידי משמוש.

(ח) **בא"ד**, עיין באות הקודמת. והקשה **בגדולי שמואל**, למאי דכתב **הגרע"א לעיל** (קח). בדעת **תוס' ד"ה ואחין מן האב**, דגם ירושת אחין על ידי משמוש, מאי קושית התוס', הרי שפיר אפשר ללמוד דין בני האחות מדין אחין, דשניהם יורשים על ידי משמוש.

(ט) **רשב"ם ד"ה דילמא**, שאין דנין אותו ביום כשאר דיני ממונות דכתיב בהו בית דוד דינו לבקר משפט. הקשה **בחידושי מחצית השקל**, דדבריו סתרי להא דכותב להלן ד"ה **אורעה**, דהא דתחילת דיני ממונות ביום ילפינן מקרא דדיני נחלות, ולא מהאי קרא. ועוד, דלא מצינו האי דרשא בשום מקום בש"ס.

(י) **רשב"ם ד"ה דתניא**, בתוה"ד, ומיהו תרווייהו קראי צריכי וכו'. ו**בגמ' יוסף** (גב: מדפי הרי"ף) כתב, דמחזק קרא ילפינן דדנין דיני נחלות ביום ולא בלילה, ומאידיך ילפינן שצריך שלשה.

(יא) **תוס' ד"ה אורעה**, בתוה"ד, ולא מיירי במתנת שכיב מרע דהא לא הוו דבריו ככתובין וכמסורין אלא מדרבנן. וברא"ש (סימן ב), כתב בשם **רבינו יונה**, דכיון דאמר דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין, אף בצוואה שמצוה ליתן לאחרים שאין ראויים ליורשו, נעשו שלשה העומדים שם דיינים, דמתנת שכיב מרע כירושת שויה רבנן. וכן כתב **הטור** (סימן רנג). וכתב **הבית יוסף**, דאף שהתוס' כתבו דלא מיירי במתנת שכיב מרע, דברי רבינו מבוארים כדברי רבינו יונה. מיהו **בקצות החושן** (שם סק"א) כתב, דנראה, דתוס' מודו לדברי רבינו יונה, דאחר שתיקנו חכמים תקנת שכיב מרע, רצו עושים דין, דמה לי נחלה דאורייתא או נחלה דרבנן, וכל מה שכתבו דלא איירי במתנת שכיב מרע, הוא משום דרב יהודה אמר "אורעה כל הפרשה להיות דין", וכך דריש לקרא, ובודאי לא איירי קרא בשכיב מרע שהוא תקנת חכמים.

(יב) **בא"ד**, ואמאי איצטריך ביום הנחילו. והתוס' **בבא קמא** (צ: ד"ה **כגון**, תירצו, דמקרא ד"ביום הנחילו" יליף רבי מאיר שאם ראו בלילה אינם יכולים לדון ביום משום דאין עד נעשה דין. וכן ביאר **הריטב"א** והוסף דהיינו דמייתנין להו לתרווייהו, דלרב יהודה ורב חסדא.

(יג) **רשב"ם ד"ה רצו עושים דין**, בתוה"ד, ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם

דבכהאי גוונא סיבת הבעל איכא וסיבת הבן ליכא. וכן להיפוך, אם הבעל סילק עצמו מירושתה, להצד דמהני סילוק. ו**בשעורי רבי שמואל** (אות טו), כתב, דלא נראה לומר שהקפידה תורה דווקא אם תסוב הנחלה, אלא אפילו אם ברור דלא תהיה הסבת נחלה, מכל מקום הקפידה תורה דלא תינשא לאחד דאינו משבטה.

(י) **תוס' ד"ה ה"ג ר"ת וכו'**, בתוה"ד, דלפירוש הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי הך בסבת הבן והך בסבת הבעל. כתב **המהרש"א**, דאפילו דהרגיש רשב"ם בזה, ופירש לפי שיטתו דתרווייהו ברייתו תנו בין בסבת הבן בין בסבת הבעל, ולכך לא גרס הכא פסקא תניא בסבת הבן, מכל מקום לא משמע להו לתוס' הא דקאמר תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל דאתרווייהו קאי, אלא משמע דחדא מינייהו איירא בסבת הבן וחדא בסבת הבעל.

(יא) **בא"ד**, ועוד דלפירוש הקונטרס נמי דכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבת הבן. כתב **המהרש"א**, דאף **הרשב"ם לקמן** (ק"ג). ד"ה **תניא אידך**, כתב, דמוקי מסברא לקרא קמא בסבת הבן, דקריב לה טפי מבעל. מיהו, היינו דוקא לתנא בתרייתא, אבל לתנא קמיתא, כיון דעל כרחק לית ליה האי סברא, מדקאמר **אקרא קמא** או אינו אלא בסבת הבעל, הוה ליה לתלמודא נמי לפרש דלכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבת הבן משמע, כדמפרש ליה לקרא בתרייה.

(יב) **בא"ד**, שם. הרי"ף (דף גב: מדפי הרי"ף) גרס, תניא אידך ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסבת הבעל הכתוב מדבר, דכשהוא אומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה, הסבת הבן אמור, ולכך מוקמינן לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בהסבת הבעל "דבן לאו אחר הוא". ותמה **המהרש"א**, דאם גרס כגרת **הרשב"ם לקמן** (ק"ג). ד"ה **תניא אידך** בברייתא בתרייתא, למה ליה לסיים דטעמא דמוקמינן קרא קמא בהסבת הבעל, מטעמא דבן לאו אחר הוא, הא טעמא דמוקמינן ליה בהסבת הבעל לגירסתו, הוא מיתורא דקרא, ולא משום דבן לאו אחר הוא. ותירץ, דכיון דאית לה למימר משום האי טעמא, וכדמבואר לתנא קמיתא, איכא למימר הכי גם לתנא בתרייתא, ועל כרחק דלרווחא דמילתא קאמר דמיתורא דקרא מוקמינן ליה בהסבת הבעל.

(יג) **רשב"ם ד"ה תניא סיבת הבן**, בתוה"ד, וקדייק ליה לקמן מדכתב ביה למטה אחר. לקמן אמר כן רב אשי, אבל רבא אמר דקדיידק ליה ברייתא, מדכתיב בהאי קרא "ידבקו מטות". וצריך ביאור למה סתם רשב"ם כרב אשי.]

## דף קיג ע"א

(א) **גמ'**, **סימן אמר רבה בר רב שילא**. וכתב **במסורת הש"ס** (אות א), דיש לומר שסימן הוא שם חכם. ובהגהות **יעב"ץ** כתב, דנראה דחסר כאן מילת **אימ"ם**, והוא ר"ת הארבעה תיבות של מקראות שדייקו הנך אמוראי בסמוך, והיינו **איש, ידבקו, מטות, ממה**. ולפי שהוא דומה לתיבת **סימן** ולא ידעו מאי הוא השמיטוהו, והדפיסו רק "סימן", במקום סימן אימ"ם.

(ב) **תוס' ד"ה ומטו ביה משמיה דריב"ק**, בתוה"ד, כדתניא ארבעים שנה עסק בפרקמטיא ומ' שנה למד ומ' שנה לימד וכו'. הקשה **הרש"ש**, דהא קודם שלמד היה רעיא דכלבא שבוע. ומה שכתב תוס' דמ' שנה לימד, קשה דהלא כבר אחר י"ב שנים הראשונים בא עם תרי סרי אלפי תלמידים, ואחרי י"ב שנה עם עוד כ"ד אלף.

(ג) **גמ'**, **מונין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק**. כתב **המהרש"א** (לקמן קיד: ד"ה **מה אשה**), דאין להקשות, אמאי איצטריך למילף מקרא דפנחס, תיפוק ליה דפקע שאירות על ידי מיתתה. משום דסבירא לה לגמ' דידן, דאין השאירות נפקעה אלא על ידי מיתת הבעל, אבל אינה נפקעת על ידי מיתת האשה.

(ד) **רשב"ם ד"ה כבמוחזק**, בתוה"ד, דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול כבמוחזק, בראוי נמי הוא יורש. והקשה **בשעורי רבי שמואל** (אות טו), אמאי



# הדרגת הירומי

מסכת בבא בתרא דף קיג - דף קיד

כה כסלו - כו כסלו התש"ע

ונעשה עד, לא יכול שוב לדון בדבר. אבל היכא שראה בזמן דלא מצי להעיד דאינו נעשה עד, אם לא התכוון להעיד, שפיר יכול לדון, אם יעיד אחר בפניו. (ג) **בא"ד, בסוה"ד**, ומיהו בית דין שהעידו לפניהם עדות בלילה עדות גמורה היא. אבל **התוס' ד"ה אבל** כתבו דאי אפשר לדון על פי עדות שנתקבלה בלילה, דקבלת עדות בלילה פסולה. **והרא"ש** (סימן ג) כתב, שרשב"ם סבר דבדיעבד מהני קבלת עדות בלילה, כדאיתא **בירושלמי** (סנהדרין פ"ד ה"ה). והביא, **דהרמב"ן** הוכיח דהירושלמי פליג על הבבלי, **דבסנהדרין** (יא:). איתא, דאם קדשו החודש בלילה אינו מקודש, ויליף לה מדהוקש קידוש החודש למשפט, ואם כן, קבלת עדות דהוה כתחילת דין וכמבואר **בראש השנה** (כה:), פסול אפילו בדיעבד.

(ד) **בא"ד**, עיין מה שכתבנו באות הקודמת. והקשה **החושן** (סימן ז סק"ו), לדברי הרשב"ם, אמאי עדים שראו בלילה לא יוכלו לדון על פי ראייתם, ולא נימא דכי היכי דבדיעבד מהני קבלת עדות בלילה, כמו כן יוכלו לדון בדיעבד על פי ראייתם. ותירץ, דכיון דלכתחילה לא יכולים לדון על פי ראייתם בלילה, שוב לא הוה אלא עדים, ואין עד נעשה דיין. ועוד עיין **בחידושי הגרונ"ט** (סימן קפח), מה שהאריך בביאור שיטת הרשב"ם.

(ה) **תוס' ד"ה אבל בלילה, בתוה"ד**, דטעם דאין עד נעשה דיין הוה או משום דהויה עדות שאי אתה יכול להזימה וכו'. אמנם **התוס' בבא קמא** (ז: ד"ה כגון, הקשה אהאי טעמא דאף דאי אפשר להזימם בבית דין זה, משום שלא יקבלו הזמה על עצמם, מכל מקום אפשר להזימם בבית דין אחר. ועוד, דמהאי טעמא יפסלו גם עדים הקרובים לדיינים, דלא יקבלו הזמה על קרוביהם. ותירץ **בקצות החושן** (סימן ז סק"ד), בשם **המרדכי**, (סנהדרין אות תרצו) שכתב בשם **השר מוקוצי**, דלעולם, מהא דלא פסלינן עדים הקרובים לדיינים, מוכרח, דהיכא דאפשר להזימם בבית דין אחר אינם נפסלים, דלא הוה עדות שאי אתה יכול להזימה. ומכל מקום, היכא דהעדים עצמם ייעשו לדיינים, לא נוכל להזימם גם בבית דין אחר, דהא קיימא לן **במכות** (ה:). דאין העדים נהרגים עד שיגמר הדין על פיהם. ואם כן אם יזימו אותם, יתברר דהיו פסולים מוזמן עדותם, ויתברר שנגמר הדין לפני פסולים, והוה ליה כמי שלא נגמר הדין. **ובקהילות יעקב כתובות** (סימן כד) האריך לדון בדבריו.

(ו) **בא"ד**, שם. הקשה **המנחת חינוך** (מצוה ד אות ג), דאם מה שאין עד נעשה דיין, משום דהויה עדות שאי אתה יכול להזימה, אמאי מצינו **בראש השנה** (כה:), דאיכא חסרון דאין עד נעשה דיין אף בקידוש החודש, הא בעדות החודש לא שייך כלל עונש הזמה. ותירץ, דמכל מקום איכא מלקות ד"לא תענה" אף בעדי קדוש החודש שהזימו. מיהו, הקשה **בשעורי רבי שמואל** (אות כא), דאף מלקות ד"לא תענה" לא שייך בעדות החודש, דכיון דכל היכא דיגמרו הדין על פי העדים יתקדש החודש, שוב לא יוכלו להענישם, דקיימא לן דאחרי שנעשה הדין על פיהם אינם נעשים זוממים. ותירץ, על פי דברי **המנחת חינוך** (מצוה לו), דמלקות ד"לא תענה" לא יתמעט מ"כאשר זמם", ומענישים אותם גם אחרי גמר דין. מיהו הקשה, דלדברי **שו"ת הגרע"א** (סימן קעו), דלא שייך עונש של הזמה בעדות החודש, משום דלא קרינן ביה כאשר זמם **לעשות לאחני**, אכתי יקשה קושיית המנחת חינוך. ולכך כתב **בזכרון שמואל** (סימן מ), דאף היכא דלא שייך לעשות לעדים עונש הזמה, מכל מקום בעינן שנוכל לברר שהעידו שקר, ולכך גם בעדות החודש דלא שייך עונש הזמה, מכל מקום אין עד נעשה דיין, דמכל מקום לא יוכלו לברר שהעידו שקר.

(ז) **בא"ד, בתוה"ד**, או משום דבעינן ועמדו שני אנשים אלו העדים, לפני ה' אלו הדיינים. וכן כתב **רשב"ם ד"ה ואין עד נעשה דיין**. והקשה **בקצות החושן** (הובא באות ה), דלהאי טעמא, אם כבר הגיד את עדותו לפני בית דין אחר וקיים כבר מצות "ועמדו שני אנשים" למה לא יהיה דיין, והפוסקים לא חילקו

כלום הא פרכינן בר"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה. **והריטב"א** כתב, דלא אמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה, אלא, גבי קידוש החודש דכתיב "ראה וקדש", ובקיום שטרות דרבנן, אבל בשאר דינים לא אמרינן לה. והא דיכולים לעשות דין, היינו משום, דמה שצוה בפניהם חשיבא כהגדת עדים שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. [ועיין **בקצות החושן** (סימן לד סק"ד) שדן בדין הודעת בעל דין אי מועילה מדין נאמנות או מדין התחייבות].

(י) **רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו**, נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר אבל אם נכנסו להעיד שזימנום לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הן עדים ואין עד נעשה דיין. **ובתוס' לקמן** (קיד). **ד"ה אבל** האריך לחלוק על דברי הרשב"ם, דלא נאמר פסול דעד נעשה דיין אלא בבאים להעיד. והקשה **בקובץ שעורים** (אות שכו), דבשלמא לדברי התוס' דלא נאמר החילוק בין היכא דבאו להעיד להיכא דבאו לראות אלא לענין נמצא אחד מהם קרוב או פסול, ניחא, דהתם או דהפסול הוא הצירוף עם הקרוב ופסול, ואינו נחשב צירוף, כל זמן שלא התכוונו הפסולים להעיד. או, משום דעד פסול אין לו שם עד, כל זמן שלא בא להעיד, או לראות על מנת להעיד, ולכך יש חילוק בין אם ראה על מנת להעיד או לא. אבל לפירוש הרשב"ם דגם דינא דעד נעשה דיין לא נאמר אלא באחד שהתכוון להעיד, קשה, דמה בכך שלא התכוון להעיד, הא כשר שהעיד אף אי לא כיון להעיד בשעת ראייה.

(טו) **רשב"ם ד"ה רצו כותבים, בתוה"ד**, כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה. וכן כתבו **התוס' ד"ה אורעה**. והקשה **בעלויות דרבינו יונה**, אי איכא קנין, כיון דלכי מיית איגלאי מילתא למפרע שחל הקנין מחיים, מתנת בריא היא זו ואין כאן נחלה כלל, והרי קרא ד"לחוקת משפט" גבי נחלה כתיב. ועוד, דכי היכי דבמתנת בריא ממש לא אמרינן שאם קנה בפני ג' דנעשים דיינים עד דאמרי ליה הוה עלי עדים, כן צריך להיות הדין בהקנאת שכיב מרע במקצת על ידי קנין. ועוד, האי קרא ד"ביום הנחילו את בניו" דדרשינן מיניה דביום אתה מפיל נחלות, על כרחך בדליכא קנין מיירי, דהרי כתיב בסיפא דקרא "לא יוכל לבכר את בן האהובה", ובמתנה בקנין בודאי יכול ליתן לפשוט כל מה שירצה. ולכך כתב, דלא מיתוקמא דרשא ד"ביום אתה מפיל נחלות", דנלמד מיניה דאם רצו עושין דין, אלא לרבי יוחנן בן ברוקא דאמר **לקמן** (קל). אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין, ואף בלא קנין, וקיימא לן כוותיה, והיינו דקאמר דאם הוריש למי שראוי ליורשו ביום בפני ג', רצו עושין דין, דאינו יכול לחזור בו, מה שאין כן כשהוא מצוה בלילה. אבל לרבנן דאמרי דאם אמר בלשון ירושה לא אמר ולא כלום, לא משכחת לדרשא דהכא.

## דף קיד ע"א

(א) **גמ'**, **אבל בלילה אפילו שלשה כותבים ואין עושין דין**. הקשה **הקובץ שעורים** (אות שכט), מדוע לא נאמר לא תהא שמיעה גדולה **מידעה**, כדאמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה, כשראו ביום, ונכשירם לדון אף אם ראו בלילה. ותירץ **בשעורי רבי שמואל** (אות כ), דשאני ראייה מדיעה, דבראייה כשג' ראו ביחד, הצטרפו על ידי ראייתם להיות דיינים, מה שאין כן היכא דדנים על פי ידיעה, כל אחד יודע לעצמו ואין בידיעתם צירוף. ועוד עיין מה שביאר **החזון איש** (אבן העזר סימן ק"א סק"ל).

(ב) **רשב"ם ד"ה אפילו הן שלשה כותבין, בתוה"ד**, אלא אם כן יעיד אחר בפניו. וביאר **המהרש"א** (לעיל קיג: ארשב"ם ד"ה ג' שנכנסו), דאף דכתב הרשב"ם דאחד שראה על מנת להעיד לא יכול לדון גם אם יעידו אחרים בפניו, מכל מקום אחד שראה בלילה יכול לדון, אם יעידו אחרים בפניהם. [וכן כתבו **תוס' ד"ה אבל**]. וביאר **הרשב"א**, דטעמא משום דדוקא היכא דהתכוון להעיד,



איצטריך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי. הקשה המהרש"א, דלכאורה יש להקשות כן גם על פירוש ריב"ם, דכתב דפקע השאירות על ידי מיתת האשה, למה ליה למילף לעיל דאין הבעל יורש בראוי מקרא דפנחס, תיפוק ליה דפקע השאירות. ותיריך, דהא דפשיטא ליה דפקע השאירות הוא דוקא כשמת הבעל, דאשה קונה עצמה במיתת הבעל, אבל לעיל דאיירי דמתה האשה, לא פקע השאירות, ולכך לא נפקא דאין הבעל יורשה אלא מקרא דפנחס. [מיהו קשה, דאם כן תתורץ שאלת התוס' גם לרי"י, דגם מה שכתב ר"י דלא אשכחן משמוש בהנך דלא ירתי מחמת קורבא, לא שייך אלא היכא דמת הבעל, דצריך לירש מדין משמוש, אבל לעיל דאיירי דמתה האשה, ולא צריך הבעל לירש מטעם משמוש, שפיר צריך קרא ללמדנו דגם בכהאי גוונא יירש הבעל. (א.ל.)].

**יז) בא"ד**, וקשה לרשב"א דא"כ כו' תיפוק ליה כו' מכח שאירות. הקשה הרש"ש, מאי קושית תוס', דהא דמוכרח מדברי הגמ' ביבמות (נה:), אינו אלא דלא פקע שאירות הבעל על ידי מיתת האשה, אבל שפיר יש לומר דהיינו דווקא היכא דמתה האשה, אבל היכא דמת הבעל וניתרת האשה, פשיטא שאין הבעל יכול ליורשה, דכבר פקע השאירות. ותיריך הקובץ הערות (סימן מו אות א), דכיון דילפינן התם דגם אחרי מיתתה לא פקע השאירות מקרא ד"שארן הקרוב אליו" הנאמר גבי טומאת קרובים, ומהאי קרא ילפינן נמי דאשה מחויבת להטמאות לבעל, על כרחך דילפינן מהתם דגם היכא דמת הבעל עדיין לא פקע האישות.

**טו) רשב"ם ד"ה אף האשה**, בתוה"ד, וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידיה פקע לו כחו בירושת אמו. ביאר בשעורי רבי שמואל (ויבמות אות תמב), דהא דלא נאמר דיכול הבן להוריש לקרוביו מטעם משמוש, משום דכיון דכל הא דהבן יורש אמו אינו אלא חרוש, משום דמשפחת אם אינה קרויה משפחה, ולא ילפינן לה אלא מקרא לעיל (ק:), לכך לא התחדש בירושה זו דין משמוש. והירד רמ"ה (אות מא) כתב, דהא דאין הבן מוריש לקרוביו בקבר הוא משום דאין קורבה בין האם לבין האחין מהאב. וביאר בדרכי דוד, דלדבריו, דין משמוש הוא דקרוב המת עומד במקומו לירש קרובו, וזה אינו שייך אלא אם יש קורבה בין היורש למוריש. [ולפי זה ביאר גם דברי הרשב"ם, דכתב דלא שייך ירושת בן מאמו בקבר, והוא משום דלא שייך משמוש היכא דאין קורבא בין יורשי המת למורישיו.]

**טז) בא"ד**, והאי דקתני אחי האם דלא צריך, אגב גררא דהנך נקט ליה. הרמב"ן כתב, דאשמועינן אחי האם, כדי שנדע מדין זה בני אחות, ונוכל ללמוד (לקמן קטו). מיתורא דמתניתין שבנות אחות לא יורשות.

**יז) בא"ד**, והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב וכו'. בתוס' לעיל (קח:). ד"ה האב, תירצו, דנילף מבנים את האב, דדוקא בנים ולא בנות.

**יח) תוס' ד"ה אף**, הקשה ר"י וכו' וירשנו בנו ואח"כ ימות הבן וכו'. הקשה הרש"ש, מהיכן פסיקא ליה דניחוש כל כך שמא יולד לו בן וימות בלי זרע בחיי האם. וכן מוכרח מדברי רשב"ם לעיל (קיא). ד"ה בת יורשת, דכתב דאם יש לאשה אח, מותרת להינשא לשבט אחר, דלא חיישינן שמא ימות בלי זרע. ואין לתרץ דאף אם תמות קודם, ירשו קרוביה מאביה על ידי משמוש. דכמו שבן אינו יורש אמו על ידי משמוש, כמבואר לעיל, כמו כן, גם לדברי רבי יוחנן, האם לא תירש בנה על ידי משמוש. [ועיין באות הבאה מה שהבאנו דברי תוס' הרא"ש].

**יט) בא"ד**, שם. ובשיטה מקובצת בשם התוס' הרא"ש תירץ, דהא דהקפידה תורה על הסבת נחלה אינו אלא אם ניסבת על ידי שנים, על ידי הבעל ועל ידי הבן, ולא אם אינה יכולה להסב רק על ידי בנו. ועוד תירץ, דלא שכיח דתמות לאחר בנה, ואף אם נאמר דיורשת בנה גם בקבר, מכל מקום אחר שתירשנה

בדבר. [ובאמת מצינו דנחלקו הראשונים בדבר. דהנמוקי יוסף בבבא קמא (לב). מדפי הרי"ף] כתב, דגם עד דכבר העיד בפני בית דין אחר לא יכול לדון בדבר, והתוס' רי"ד (בסוגיין) כתב דיכולו להיות דיינים אם יעידו אחרים בפניהם].

ותירץ בחדושי רבי אריה לייב מאלין (סימן לה), דאין כוונת תוס' דלא מתקיים "ועמדו" היכא דעד נעשה דין, אלא כל היכא דיש עליו שם עד משום דעמד בפני בית דין, לא יכול להיות דין.

**ח) בא"ד**, בתוה"ד, דאי לא תימא הכי אין לך גט כשר כשנותנין בפני קרובים. ותיריך הרמב"ן, דכל זמן שלא באו לבית דין להעיד אמרינן דמסתמא לא התכוונו להעיד. ועוד, דהמנהג לחזמין ב' עדים כשרים להעיד. וביאר הש"ך (סימן לו סק"ח), דהיכא דהזמינו ב' דווקא, אף אם התכוונו השאר להעיד לא יפטלו העדות, כיון שהוציאו על ידי הזמנתם כל השאר מכלל עדות.

**ט) בא"ד**, בתוה"ד, ומסיק רבא אמר קרא יקום דבר במקימי דבר הכתוב מדבר דהיינו עדים שמתקיים על ידיהם אין נפטלים עד שיעידו בפני בית דין. וכתב בשו"ת הגרע"א (מהדורא קמא סימן ריא), דרש"י במכות (ו.) ד"ה יקום דבר ביאר דברי הגמ' כדעת הראב"ד המובא ברמב"ן (מכות ו.), שרובע ונרבע אינם פוטלים משום שהם בעלי דבר, ובעל דבר אינו עד כלל, ולכן אינו פוסל עדים אחרים.

**י) גמ'**, איתמר קנין עד אימתי חוזר. וכתב הרא"ש (סימן ה), דדוקא בקנין סודר הוא דנתנו זמן לחזרה, כי כן הדרך, דכשרוצים לקיים דבר על אחר מקיימים אותו בקנין סודר שלא יחזרו בהם, אבל בשאר קנינים אין בהם חזרה אחר כדי דיבור. וכן כתב הרמב"ן (בעמוד ב'), מיהו מביא בשם רבינו תם שכתב, דהוא הדין למשיכה ולשאר קנינים.

#### דף קיד ע"ב

**יא) גמ'**, (בעמוד א') וליחוש דילמא הדר ביה וכו', ה"נ דקמו והדר יתיבו. ותמה הקצות החושן (סימן רנג סק"ב), על הא דהשמיטו הפוסקים האי דינא דאין לבית דין לדון כל עוד שלא הסתלקו מהאי ענינא. ובשלמא לביאור התוס' בד"ה נחוש, דאינו אלא חשש של אטרורחיה ביה דינא, איכא למימר דכיון דאינו אלא עצה לדיינים לא חשו להאי דינא, דמכל מקום דיניהם דין, אבל לפירוש רשב"ם בד"ה ליחוש, דאם דנו בזמן שיכול לחזור אין דיניהם דין, איכא נפקא מינה לדינא. ותיריך בשעורי רבי שמואל (אות כג), דלהנך פוסקים סוגיא דידן סברה כמאן דאמר בנדרים (מח:): דליכא חסרון דכלתה קנינו בקנין סודר, ולכך אף דלא כלה הקנין אלא לאחר שכבר אין עסוקים באותו ענין, חל הקנין, אבל להלכה דקיימא לן דאיכא חסרון דכלתה קנינו גם בקנין סודר, על כרחך צריך לגמור בדעתו דיכלה הקנין מיד, דאם לא כן לא יוכל הקנין לחול, ולכך לא הביאו מסקנא דסוגין, דאינה כהלכתא. ועיין עוד בפני שלמה בישוב הדבר.

**יב) תוס' ד"ה נחוש** (הנמשך מעמוד א'), בסוה"ד, דאמאי עושיין דין נחוש שמא יחזור. והרמב"ן הביא יש מפרשים, דשאלת הגמ' אמאי לא חיישינן שמא הדר ביה. והקשה עליהם כקושית התוס', דאם כן כל מתנת שכיב מרע בכולה נחוש דילמא הדר ביה. ותיריך הקצות החושן (סימן רנג סק"ב), על פי דברי הרב יהודה אלברגלוני המובא ברמב"ן, שלא אמרו שיכול לחזור מקנינו כל עוד שעסוקים באותו ענין אלא במתנת שכיב מרע במקצת, משום דכל שעתא מידק דייק ויהיב והדר ביה עד דסליקו מענינא לענינא. ולדבריו יש לומר, דדוקא כל עוד שלא גמרו הענין איכא למיחש שמא עדיין לא גמר בדעתו, אבל אחרי שגמרו הענין אין לחוש. וכן לסברת הרמב"ן (שהבאנו לעיל בעמוד א אות ז), דהא דיכול לחזור אינו אלא בקנין סודר משום דנעשה על אחר, איכא למימר דבשכיב מרע מתיישב בדעתו וכבר גמר בדעתו להקנות. עיין שם.

**יג) תוס' ד"ה מה אשה את בעלה**, בתוה"ד, וקשה לרשב"א דאם כן אמאי



# הדרש היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קטו – דף קטז

כז כסלו – כח כסלו התש"ע

כד פסוק י). אמנם לדעת רבינו הצרפתים (שם), דסבירא להו דהיה לאבות דין בני נח, צריך לומר דפליגי על הרמב"ם וסברי דיש לבני נח כל דיני ירושה. (ט) **רשב"ם ד"ה נחלה ממשמשת, בתוה"ד**, ואם אין לו אחין ונתתם את נחלתו לאחי אביו, וכו', כלה דתן נותנים לאליאב אבי אביו. כתב הרש"ש, דשבוש הוא, וצריך לומר אם אין לו אחין נותנים לאליאב אבי אביו של מת, מת אליאב נותנים לאחי אביו, דהיינו דתן דודו, או הוא או בניו. דכן הדין דאבי המת קודם לאחי אביו.

(ז) **גמ', ולימא עד יעקב**. הקשה בשערי רבי שמואל (אות א), לשיטת הראב"ד (הובא בשיטה מקובצת דף קנט). דאח יורש מכח עצמו ולא מדין משמוש, מאי פריך הכא, הא אינה ממשמשת עד יעקב, דהרי ידוע שיעקב מת, והתנא שונה רק דרך משמוש, ואם כן שפיר נקט עד ראובן, דאחריו יירשו אחיו ויתחלק לשאר השבטים. ותיירץ, על פי דברי רבינו גרשום דכתב עד ראובן, ולא עד בכלל, עד יעקב ולא עד בכלל, והיינו משום דלא שייך להקשות דימשמש עד יעקב. מיהו הקשה, דאם כן נימא, דכוונת הברייתא דמשמשת עד ראובן ועד בכלל.

(יא) **גמ', אפילו נשיא שבישראל אין שומעים לו**. פירש הרשב"ם ד"ה אמר רב הונא, אפילו הוה הדיין נשיא שבישראל שהכל נימנין עמו לדון כמותו אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקי. וביאר בשערי רבי שמואל (אות לד), על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"א מממרים ה"א) שבית דין יכול לחלוק על בית דין חבירו בדבר שלמדו באחת מ"ג מידות. ולכך איצטריך לגמ' לומר דהחולק על דין זה הוא מעשה צדוקי, וללמדנו שדין זה מפי הקבלה, ואי אפשר לחלוק עליו, והחולק אינו אלא צדוקי שחולק על הקבלה.

(יב) **גמ', שם**. עיין מה שכתבנו באות הקודמת ועיין מה שכתבו התוס' ד"ה אפילו. והריטב"א הוסיף לבאר, דאף דיש לבית דין כח להפקיע ממון, מדין "הפקר בית דין הפקר", אין שומעים לו, מפני שהוא מעשה צדוקי. אמנם בחידושי הגרע"א כתב, דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא בדיני ירושות, מפני שהוא כמילתא דאיסורא, דנאמר בהם "חוקת משפט".

(יג) **רשב"ם ד"ה אלא צבעון, בתוה"ד**, ואין לומר דבנו של צבעון היה וכו'. וביאר בהגהות הב"ח (אות ה), שאי אפשר לומר שענה נחשב לבן שעיר משום שבני בנים כבנים, דאם כן הוה ליה למיחשביה גם לאיה. ואמנם כן ביאר הרמב"ן. והרש"ש כתב, דמדברי הרשב"ם לא משמע כן, ולכך ביאר, דכוונתו להוכיח דענה לא היה בן בנו, דאם כן לא הוה ליה לקרא למיחשביה לענה בין הבנים, אלא לכתביה לבסוף. אלא דהקשה, דאין זו הוכחה, דיש לומר דכתביה אחר צבעון מפני שקם תחתיו לנחלה.

(יד) **תוס' ד"ה מלמד, בתוה"ד**, וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה. כתב הרש"ש, דאולי כוונתם, דכמו שהזכירה התורה בין בני שעיר "ואחות לוטן תמנע", והיינו משום היותה פילגש אליפז, כן הוה לה להזכיר אותה ענה שלקח עשו בתה, אלא על כרחך שבתה היתה, ולכך הוזכרה הכא בין בני צבעון.

## דף קטז ע"א

(א) **גמ', שלא תירש בת הבן עם האחין**. הקשה המהרש"א, אמאי תקנו כן, טפי היה להו לתקן כעין דאורייתא הכתוב גבי בנות צלפחד, שלא ינשאו לשבט אחר. ותיירץ, דכיון דלא יכלו להינשא אלא לשבט מועט במספר, דנהרגו כמעט כל בני בנימין, לא רצו לתקן כן.

(ב) **גמ', לא קשיא הא ידידיה הא דרביה**. כתב הרמב"ן, דלא אמרינן הכי אדברי רבי יהושע בן לוי, משום דסמכינן על הא דאמר רבי יוחנן לעיל משום רבי שמעון בר יוחאי, דכל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו

אמו תחזור הירושה לקרובי האב, דאחריה יחזור הבן ויירש אמו בקבר, ואף דאמרינן דאין הבן יורש אמו בקבר, הני מילי היכא דיורש ירושה הבאה מכחה, אבל הכא דתירש אמה נחלה הבאה מכח בנה, שפיר יורש אותה בקבר.

## דף קטו ע"א

(א) **גמ', ותנא בני אחות ולא בנות אחות**. כתב המהרש"א (ארשב"ם ד"ה ותנא דידן), דאף דבגמ' לעיל (קי). דייקנן ממתניתין דדוקא איש יורש ולא בת, מכל מקום הגמ' הביאה מברייתא דמפורש דבנות לא יורשות במקום בנים, ולא ממתניתין דידן דאתי מדיוקא בלבד.

(ב) **רשב"ם ד"ה לעולם דריש מטות, בתוה"ד**, לשתוק קרא מיניה ולא ליכתוב לא מטות ולא מ"ם. הקשה המהרש"א, הא ודאי איצטריך מטות להיקשא דבן קודם לבת בנכסי האם, ואכתי נימא נמי מהאי הקישא שהאם יורשת הבן, דאין הקשא למחצה.

(ג) **מתני', והאב קודם לכל יוצאי יריכו**. הקשה הר"י קרקושא (הובא בשיטות קדמונים), למה לא נקט ברישא, דהאב קודם לאחין.

(ד) **גמ', תלמוד לומר אין לו עיין עליו**. הקשה בקובץ שעורים (אות שלט), למה לי קרא ללמדנו דבן הבן יורש, תיפוק ליה דיכול לירש, מכח אבוח דאבא, דקיימא לן דיכול בן הבן לומר מכח אבוח דאבא קאתינא. ואי משום דאיצטריך קרא ללמוד דבת הבן קודם לבת, דאינה יכולה לירש מטעמא דמכח אבוח דאבא קאתינא, דלא עדיפא בת הבן מבת המת. מכל מקום תוכל לירש בת הבן מכח אבוח דידה. ותיירץ, דאי לאו קרא, הוה אמינא דמת בקבר אין לו דין יורש כלל, ולא תוכל לירש מכח אבוח המת. ודוקא אחר דאשמועינן קרא שיש שם יורש אף למת, יכולה בת הבן להקדים לבת מהך טעמא, דמכח אבוח קאתינא. עוד כתב (באות שמו), דילפינן מקרא דבני אחין קודמים לאבי האב, דאם כן הבן יורש מדינא דבני בנים הרי הם כבנים, הכא נמי נאמר דאבוח דאב כאב, ויקדים אב האב לבני אחין, אבל השתא דילפינן מקרא ד"עיין עליו" דין משמוש, ויקדימו בני אחין שיורשים ירושת אביהם האח, לאבי האב.

(ה) **תוס' ד"ה בן הבת**, וא"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפרק אלמנה וכו'. וכתב הקובץ שעורים (אות שמח), דהא דלא הוכיחו תוס' מדברי הגמ' **ביבמות** (סב.), דנילף התם דבני בנים הרי הן כבנים לענין פריה ורבייה, הוא משום, דהתם אין הספק על לשון בן, דבפריה ורבייה לא כתיב בן, אלא דאיבעי אם דין בן הבן כדין בן לענין קיום המצוה, אבל הכא איירי לענין משמעות לשון בן, אם יש במשמע גם בן הבן.

(ו) **בסוה"ד**, משום דה"א דנילף אחוה אחוה מבני יעקב. ביאר המהרש"א, דאותה גזירה שוה לא נתקבלה אלא לענין יבום, אבל לענין נחלה אף דמצינו למילף מהאי גזרה שוה דאין ממזר יורש, מכל מקום כיון דאין אדם דן גזרה שוה מעצמו, לא איצטריך קרא לרבות ממזר לנחלה.

(ז) **בא"ד**, שם. הקשה הקובץ שעורים (אות שמח), על הא דמסקי התוס' דכל היכא דכתיב בנים אין בני בנים בכלל, מקרא ד"את אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע" (דברים פרק לג פסוק ט), דעל כרחך הכוונה על כל בני ביתו, כדפירש רש"י בפירוש התורה שם. ועוד כתיב (דברים פ"ז פ"ד), "כי יסיר את בנך מאחרי", ודריש מיניה רבינא בקדושין (סח:), דבן בנך מנכרי קרוי בנך.

## דף קטו ע"ב

(ח) **גמ', הא כיצד נחלה ממשמשת עד ראובן**. הקשה בשערי רבי שמואל (אות לה), לדברי הרמב"ם (פ"ו מנחלות ה"ט), דאין ירושה לבני נח אלא ירושת בן, היאך ירושה ממשמשת עד ראובן. ותיירץ, דסבירא ליה להרמב"ם דהיה לאבות דין ישראל אפילו לפני מתן תורה, וכשיטת הרמב"ן (בפירוש התורה ויקרא פרק



אות ה, דאי נימא דאינו יורש אלא מכח משמוש דאב, אם כן פשיטא דאחי המת יקדום לו. ואף למסקנא דקיימא לן דאח קודם לאבי האב, אינו משום דאבי האב יורש מדין משמוש, אלא דדרשינן דיוצאי ירכו דאב קודמים לאביו, אבל היכא דיורש, יורש מכח עצמו. והקשה על המשנה למלך (פ"ה מנחלות ה"ח), דכתב, דלא אמרינן דאבוא דאבא יורש מכח בן בנו. ועיין שם מה שתיריך.

ח גמ', אילו איתא ליצחק יצחק קודם. הקשה הרשב"א, וכי רבא לא סבר לדין משמוש נחלה, ואיך סבר להקדים אבוא דאב לאח, ונשאר בצריך עיון.

ט רשב"ם ד"ה הכי נמי, בתוה"ד, ואחות האב קודמין לאבי האב. כתב הרש"ש דצריך להגיה "ואחות מן האב קודמין לאבי האב".

י רשב"ם ד"ה וחלקו עם אחיו, בתוה"ד, שגם הם יצאו ממצרים. הקשה הרש"ש, מנין לרשב"ם שבני חפר יצאו ממצרים. וכתב דצריך לגרוס, אַם גם הם וכו'.

יא רשב"ם ד"ה ושהיה, בתוה"ד, ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל וכו'. כתב הרש"ש, דאינו מדויק, דמשמע דיש עדיפות לראובן הבכור מיתר אחיו, בחלק בכורתו דיעקב בנכסי יצחק, וזה אינו, דהוי ליה ראוי. אלא דלשונו נמשך אחר ראשית דבריו, אשר כבר תפשוהו התוס' ד"ה ושהיה. וכן כתב נמי ההלכות גדולות (הלכות נחלות דף ו, הובא ברמב"ן ובריטב"א), דהיכא דמת יעקב בחיי יצחק, ראובן נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו [היינו דנוטל פי שנים משאר אחיו], ואף דיעקב ראוי היה, משום דלא אחזיק בנכסי אביו, דהוי ליה ראובן בכור בן בכור. ותמדה עליו הרמב"ן והריטב"א. ועיין אמרי משה (סימן לח אות ו) ושיעורי רבי שמואל (אות לט) ושיעורי רבי דוד פוברסקי (אות שכו).

יב בא"ד, ואמרינן נמי התם וכו', מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים וכו', אף לענין כפילה וכו'. כתב האמרי משה (סימן לח אות ד), דלולי האי דרשה, הוה סלקא דעתין דבחלק בכורה לא יטלו, דבשלמא חלק פשיטות הוי ירושה מכח אבוא דאבא קאתינן (לקמן קנט.), אבל בכורה לא, משום דבעי לעבור דרך אביהם.

עברה. ומבואר, דהא דהחשיב לעברה מי שלא מניח בן ליורשו, הוא מרבנן. והובאו דבריו במהרש"א כאן. [ועיין בדברי הרש"ש לקמן (קמא)]. ד"ה והא אר"י.

ג גמ', דאמר רבי יוחנן דין גרמה דעשיראה ביר תסתיים רבבי יוחנן דאמר תלמיד. הקשה הרי"ף (בעין יעקב), דלמא היינו משום דהוה ליה בנים ומתו, והא דדרשינן דלא מניח בן איירי כשלא היה לו כלל. ותיריך, דמדאמר כל שאינו מניח בן ליורשו, ולא כל מי שאין לו בן, על כרחך איירי במי שהיה לו בנים ומתו הבנים בעונו, ולכך מוכרח מדברי יוחנן דהיה מנחם אחרים בגרמא דעשיראי דלא סבר דיש לתלותו דווקא בעוון, דאם לא כן לא היה מכריז עונותיו לבריות, וכדפירש רשב"ם ד"ה דין.

ד גמ', כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם. כתב הנמוקי יוסף (נג. מדפי הרי"ף), דמנהג זה בצרפת, כל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התנפס ישיבה שיברך אותו.

ה גמ', בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו איזה מהן קודם. כתב בשערי רבי שמואל (אות לה), דמהא דסבר רמי בר חמא להקדים אחי האב לאביהם, מוכרח דסבר, דאח יורש מכח עצמו, דאם מכח משמוש, ואינו יורש אלא מכח אביו, לא יכול להקדים לאביו. והביא, דמדברי רבינו גרשום (ד"ה אמר רבא), מבואר, דרבא פשט ממתניתין דלעולם אח אינו יורש אלא מדין משמוש. ועיין באות ו.

ו גמ', ורמי בר חמא אגב חורפיה לא עיין ביה. כתב הריטב"א, דקסבר, דהאב קודם לכל יוצאי ירכו, היינו בנכסי בניו ממש, אבל לא בנכסי בני בניו. אי נמי, דלא עסיק אדעתיה ממתניתין, אגב בעיא אחרייתא דבעי למיבעי.

דף קטז ע"ב

ז גמ', בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו איזה מהן קודם. כתב בשערי רבי שמואל (אות לו), דמהכא נמי יש להוכיח דסבר רמי בר חמא, דאבי האב יורש מכח עצמו, ומשום דבני בנים הרי הן כבנים, והוה ליה כאב, וכדאמרינן לעיל

## הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...  
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (תח"ח נאהבת חפד"ח בפ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 ענין [Sbma@kavnaki.net](mailto:Sbma@kavnaki.net)

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>